

Результати анкетування «Я і Академічна доброчесність»

Академічна доброчесність залежить від усіх учасників освітнього процесу. Беззаперечними є відповідальність та зобов'язання викладачів і здобувачів освіти підтримувати справедливу та етичну поведінку, включаючи повну правдивість, справедливість та повагу у всіх галузях викладання, навчання та здобуття освіти.

Відповідно до постанови засідання Групи сприяння академічній доброчесності в ДБТУ від 12.12.2022 р.та згідно з Планом заходів з академічної доброчесності для університетської спільноти на 2022/23 навч. рік Науковою бібліотекою з 27.03. по 1.04.2023р. було проведено опитування «Я і академічна доброчесність».

Мета дослідження – удосконалення системи впровадження принципів академічної доброчесності в Державному біотехнологічному університеті.

Складені спеціальні запитання для проведення опитування серед НПП і здобувачів мають встановити, наскільки поняття академічної доброчесності відомо учасникам освітнього процесу в ДБТУ, чи дотримуються здобувачі та науково-педагогічні працівники загальноприйнятих норм і правил, а також, визначити їх ставлення до академічної недоброчесності.

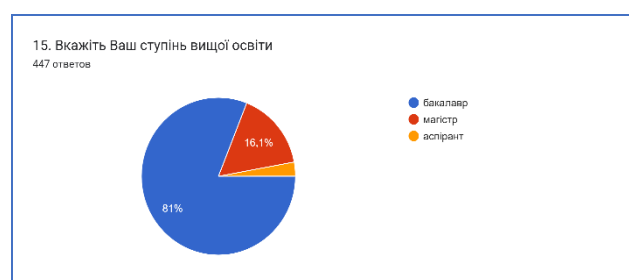
Опитування з питань дотримання норм та принципів академічної доброчесності було анонімним.

Розділ 1. Загальні результати

Результати опитування можна вважати репрезентативними, оскільки всього проанкетовано 635 респондентів, 447 здобувачів та 188 науково-педагогічних працівників (НПП).

Аналіз опитування **науковців** показав, що в опитуванні прийняли участь 20% від загальної кількості працюючих НПП, і серед яких 31 професор, 108 доцентів, 25 викладачів, 24 асистенти.

Кількість опитаних **здобувачів** освіти склала 6% від загальної кількості тих, хто навчається. Серед тих, хто відповідав на запитання анкети - 382 бакалаври, 72 магістрів та 13 аспірантів.

Для здобувачів освіти було запропоновано 15 запитань:

https://docs.google.com/forms/d/1m9m-x-RHGryLQT0LCS9ubXEh_e1CDSU81IjkKMESv1U/edit

Узагальнені результати опитування відображені на діаграмах, поданих у розділі 2

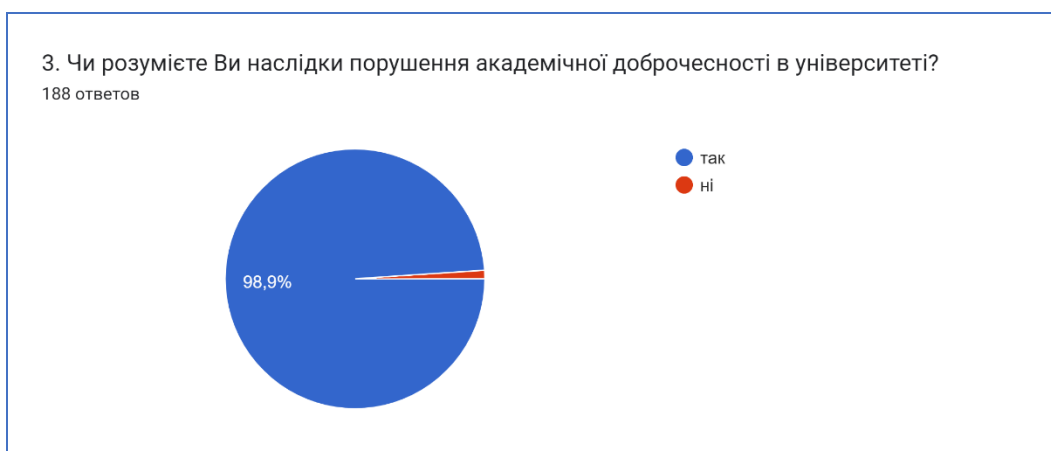
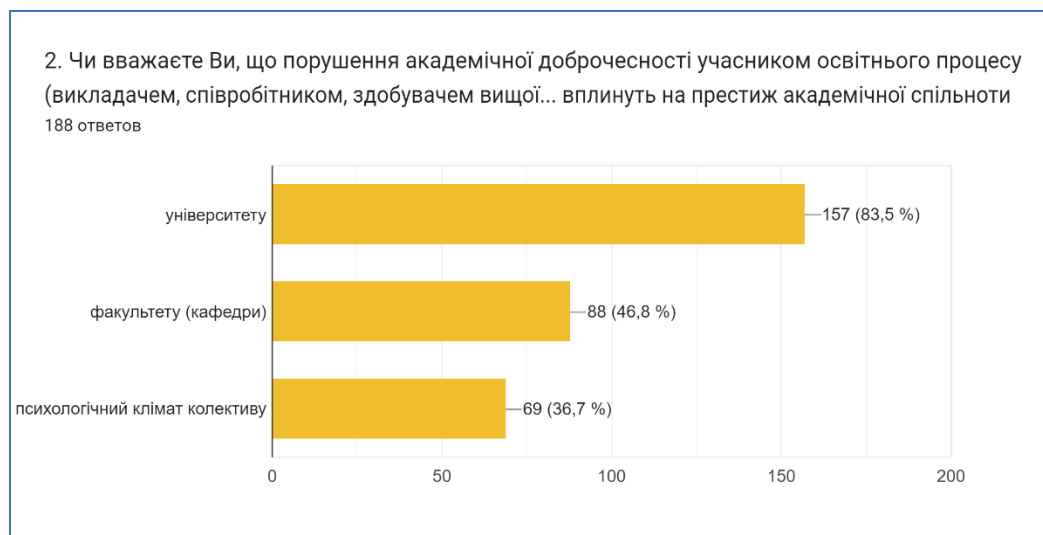
Для науково-педагогічних працівників – 20 запитань:

<https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeMeaWa2hvRq96o50YHAIQCwWXUss7xuEhnPtMOuCqOcAXDHw/viewform>

Узагальнені результати опитування відображені на діаграмах, поданих у розділі 3.

Розділ 2. Аналіз відповідей науковців.

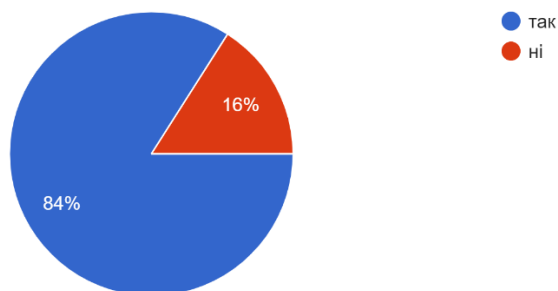
Науковці усвідомлюють, що висока академічна чесність є основою їхньої відмінної репутації, про що свідчать відповіді на **запитання №2**. Так, **83,4%** опитаних вважають, що порушення академічної доброчесності учасниками освітнього процесу (викладачем, співробітником, здобувачем вищої освіти) негативно впливають на престиж академічної спільноти університету, **46,5%** – на престиж факультету і **36,4%** – на психологічний клімат колективу та університету. Відтак, вони майже стовідсотково (**98,8%**) усвідомлюють наслідки порушення академічної доброчесності (**запитання № 3**).

На жаль **16%** респондентів не ознайомлені з нормативними документами, які діють в університеті. (**запитання № 4**). Але навіть ті **84%** опитаних, які ознайомлені з документами, мають різний рівень обізнаності з цього питання (**запитання №5**): так 33 % ознайомлені з документами, 22,9% використовують положення документів в практичній діяльності, 21,3% вивчали і аналізували документи, 16 % знають, що є такий розділ на сайті університету, але не зверталися до нього, 6,9% про положення знають, але з текстами не ознайомились

4. Чи ознайомлені Ви із нормативними документами, які діють в університеті та передбачають санкції за недотримання академічної доброчесності?

188 ответов

5. Наскільки Ви обізнані з чинними Положеннями про дотримання академічної доброчесності в університеті?

188 ответов

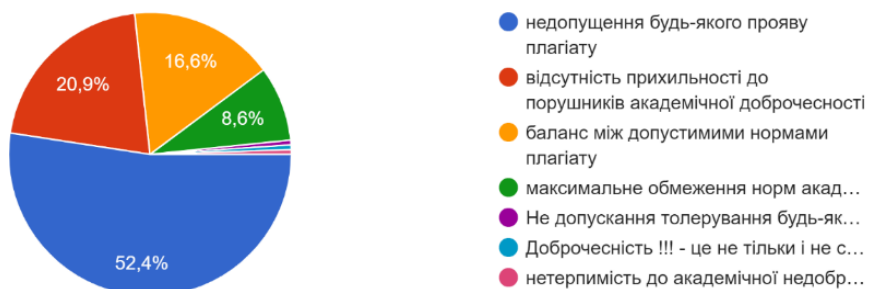

Запитання № 6 було відкритим і пропонувало назвати, які з діючих в ДБТУ положень з академічної доброчесності відомі науковцям найбільше. Лише **9%** опитаних вказали назви всіх діючих в університеті документів з академічної доброчесності. Всі інші опитані найчастіше згадували два документи : «Положення про академічну доброчесність та етику академічних відносин» та «КОДЕКС академічної доброчесності ДБТУ».

Запитання № 7 «Що для Вас означає *нульова толерантність* до академічної недоброчесності?» виявилось для науковців не простим, адже серед запропонованих відповідей на нього були такі, які були не тільки хибними, але й мали провокаційний характер. Так, наприклад, відомо, що балансу між допустимими нормами плагіату існувати не може, адже плагіат не має жодних норм, і він недопустимий взагалі. Але **16%** відсотків опитаних, на жаль, обрали саме таке визначення *нульової толерантності*. Ще **8,6%** опитаних обрали неприйнятний варіант відповіді, що *нульова толерантність* – це «максимальне обмеження норм академічної доброчесності». Очевидно, що науковці мають підвищувати свій власний рівень знань з академічної доброчесності, адже від цього напряму залежить обізнаність у цьому питанні тих, кого вони навчають. Втішно, що **52,4%** опитаних респондентів вважають *нульовою толерантністю* недопущення будь-якого прояву плагіату і ще **20,9%** мають позицію з повною відсутністю прихильності до порушення академічної доброчесності.

7. Що для Вас означає нульова толерантність до академічної недоброчесності?

187 ответов

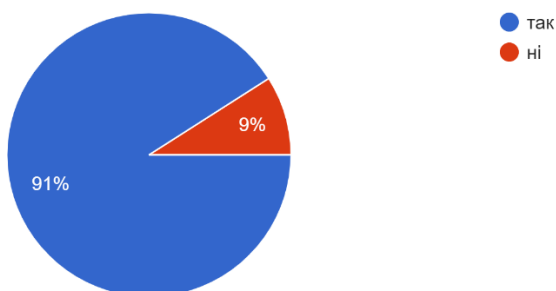

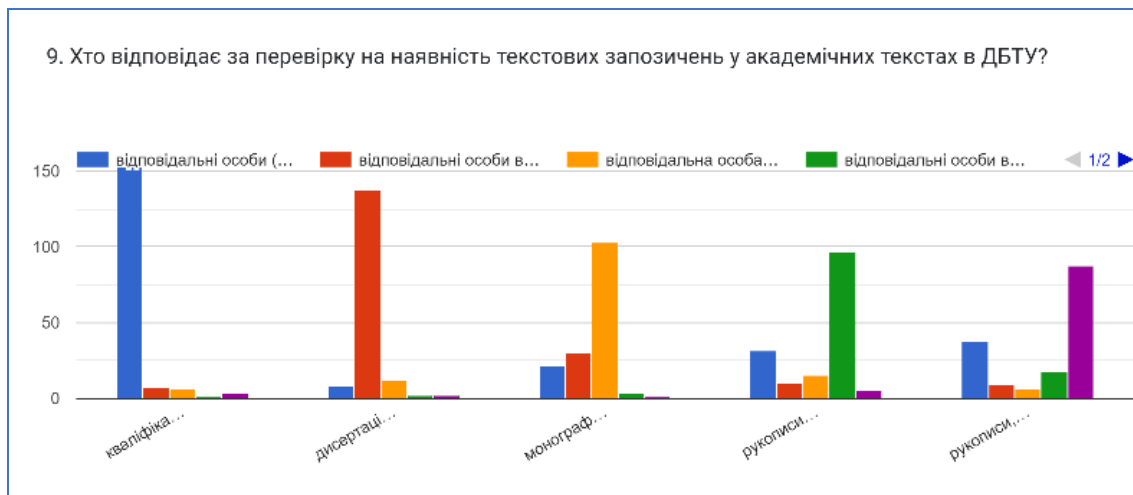
Є сенс навести висловлювання одного з опитуваних, який так визначив поняття **нульової толерантності**: *«Доброчесність!!! – це не тільки і не стільки плагіат. Це про відсутність корупції, про взаємоповагу в академічній спільноті, про свободу самовираження, про відсутність авторитаризму, про підтримку ініціативи, про сприятливий клімат, про мультикультурність!!! Будь ласка, давайте не зводити доброчесність лише до плагіату!»* «нульова толерантність – це абсолютна нетерпимість до недоброчесності»

Запитання № 8 виявило рівень обізнаності респондентів про те, що перевірка академічних текстів на виявлення текстових запозичень в університеті здійснюється за допомогою онлайн-сервісу (Unicheck). Це відомо **90,9%** опитаних науковців, а 9,1% про це не знають. Втім, майже безпомилково (лише за деякими виключеннями) опитувані у відповідях на **запитання № 9** визначились, хто є відповідальними особами за перевірку на наявність текстових запозичень у академічних текстах в ДБТУ.

8. Чи відома Вам процедура використання в університеті програмного забезпечення для автоматичного виявлення плагіату у наукових роботах здобувачів вищої освіти?

188 ответов

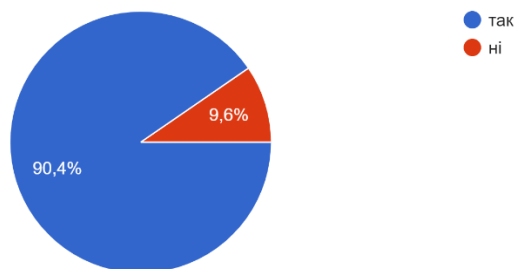
Щоб реалізувати свій потенціал, всі учасники освітнього процесу ДБТУ мають сприяти академічній чесності та етичній поведінці інших. Ті, хто порушує стандарти академічної етики, мають відповідати за свої вчинки. Так вважають **44,7%** опитаних (відповіді на **запитання № 10**). Але виявилось, що не всі викладачі готові боротися з академічною недоброчесністю: **43,6%** опитаних вагаються, варто чи ні доводити до відома керівництва університету інформацію про виявлені прояви плагіату, **11,7%** опитаних можуть дозволити собі «закрити очі» на плагіат, обравши відповідь, що їм важко відповісти.

Відповіді на **запитання № 11** «Чи інформуєте Ви здобувачів вищої освіти про процедури дотримання академічної доброчесності?» викликають зустрічне запитання: чому **9,6%** НПП не інформують здобувачів освіти про принципи академічної доброчесності? Очевидно, що роз'яснювальна робота має активізуватись як серед здобувачів освіти, так і серед науковців.

11. Чи інформуєте Ви здобувачів вищої освіти про процедури дотримання академічної доброчесності?

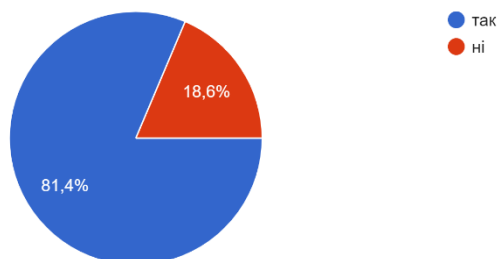
188 ответов

Вкрай важливо створювати освітнє середовище, в якому здобувачі чітко розуміють цілі навчального курсу і мають всю необхідну інформацію для виконання своїх завдань. Але не менш важливо усвідомлювати необхідність дотримуватися принципів чесності, довіри та поваги, що не тільки допоможе більш ефективно набувати знання, а й готуватися до професійної діяльності, що сприятиме подальшим успіхам. Так **81,3%** опитаних знайомлять здобувачів з правилами цитування наукової інформації, **та 66,3 %** відчують особисту відповідальність за випадки прояву академічного плагіату в роботах здобувачів. Але все ж таки цей відсоток бажано мати максимально вищим, ніж він спостерігається у відповідях на запитання № 12, №13

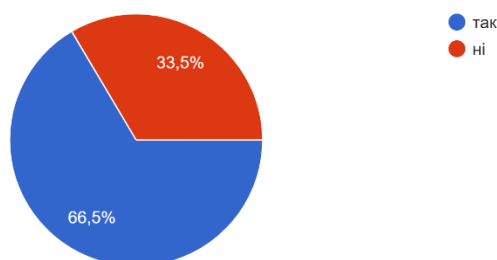
12. Чи знайомите Ви здобувачів вищої освіти з правилами цитування наукової інформації та посилання на використані джерела під час занять?

188 ответов

13. Чи відчуваєте Ви особисту відповідальність за випадки прояву академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти з дисципліни, яку Ви викладаєте?

188 ответов

У Відповідях на запитання № 14 «Що вважаєте Ви доречним при перевірці студентських наукових робіт на наявність запозичень (плагіату)?» **35,6%** опитаних вважають, що

необхідно перевіряти весь текст, а **61,2%** вказують на доцільність перевірки тільки оригінальної частину тексту:

Двоє респондентів надали розширену відповідь щодо часткової перевірки кваліфікаційних робіт на ознаки плагіату, вказавши аргументи на користь своєї думки і висунувши пропозицію щодо обговорення цього питання на засіданні комісії з академічної доброчесності.

1. *Питання по перевірці дипломних робіт бакалаврів;*

b) *Кваліфікаційні роботи бакалаврів за вимогами МОН являють собою розрахунок типових, або базових одиниць обладнання по загальноприйнятих методиках («Змінюються лише дані в залежності від варіанту, тобто довжини ліній, марки обладнання тощо, але формули для розрахунку, наприклад, струмів короткого замикання, схема мережі і послідовність дій, а також терміни в тексті якщо і відрізняються, то в дуже незначній мірі. Відповідно вигадувати синоніми до фраз "розрахуємо струм", "визначимо опір елементів схеми" і т.д., які є складовими даного розрахунку якось нелогічно.»);*

c) *Технологічні процеси («дефектація, операційна карта, маршрутний лист, тощо....») виконуються на типових бланках;*

d) *Опис роботи вузла, агрегату, ОБ'ЄКТУ, студент бере з підручників;*

e) *Велика частка роботи складається з розрахункових формул за методиками спеціальностей і кафедр*

Відповідно, при перевірці таких текстів на плагіат система буде показувати великий процент подібності, до 95 відсотків. А насправді може бути зовсім не так. – у одного вилка коробки передач, у іншого корпус.

2. *Тому, що кваліфікаційну роботу бакалавра виконують згідно методичних вказівок то доцільно перевіряти тільки реферативну частину.*

У зв'язку з тим, що розрахунки бакалаврської дипломної роботи виконуються відповідно стандартним методикам розрахунку, конструювання та технологічних розробок, вважаю що необхідно перевіряти тільки реферат

Запитанням №15 було пропонувано обрати декілька найбільш ефективних способів запобігання академічній недоброчесності її проявам. За думкою **66%** респондентів найдоречнішим є використання програмно-технічного забезпечення для перевірки навчального та наукового контенту на плагіат, **62,8%** вважають доцільним проведення систематичної просвітницької роботи щодо роз'яснення принципів академічної доброчесності, **37,8%** покладаються на діяльність комісій з академічної доброчесності на

факультетах для виявлення та запобігання проявам академічної недоброчесності, а **34,6%** опитаних довіряють діяльності групи сприяння академічної доброчесності ДБТУ. **17%** респондентів вважають важливим підписання Декларації учасника освітнього процесу.

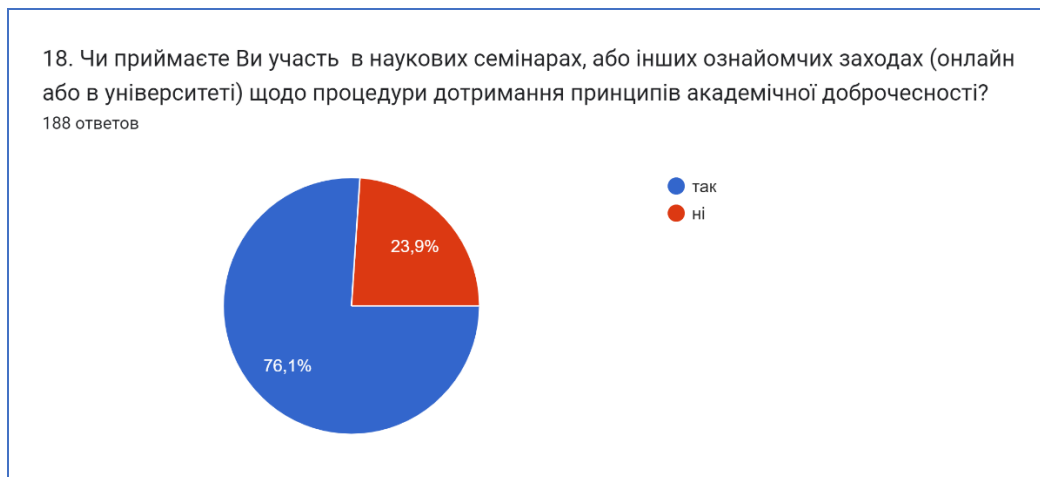
Запитання № 16 «Які види академічної відповідальності ви підтримуєте?» мало на меті заохотити науковців звернутись до діючого «Положення про Комісію з академічної доброчесності, етики та управління конфліктами в ДБТУ». Втішно, що майже всі опитувані скористались цією нагодою, пройшли за вказаним посиланням і у відповідях підтримали всі ті види відповідальності, які зазначені у пунктах 12 та 13 цього документа.

На **запитання №17** анкети **47,6%** опитаних респондентів вдаються до перевірки своїх наукових праць програмними засобами, доступними онлайн, **39,6%** здійснюють цю процедуру тільки іноді, а **12,8 %** опитаних ніколи цього не роблять.

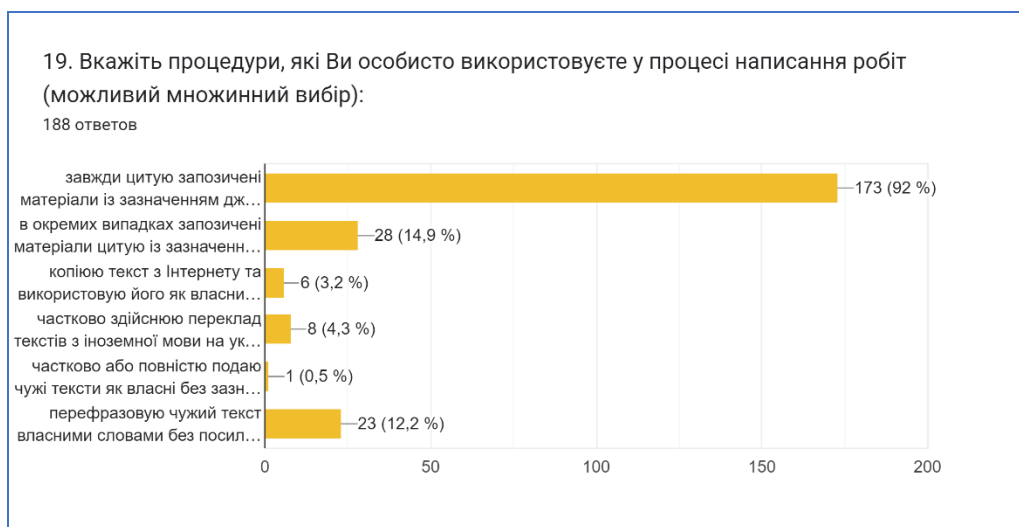

Запитання №18 свідчить, що 76,1% опитаних приймають участь в різних ознайомчих заходах з академічної доброчесності, 23,9% - на жаль, не приймають.

Аналіз відповідей на **запитання №19** щодо процедур, які використовуються науковцями у процесі написання робіт вказує на схвальну **прихильність дотримання ними академічної доброчесності** – переважна більшість (**92%**) опитаних завжди цитують запозичені матеріали із зазначенням джерела.

У **запитанні № 20** було запропоновано заходи, які було б найбільш доцільно використовувати в університеті при виявленні ознак плагіату у роботах здобувачів вищої освіти. **41,5%** опитаних вважають, що потрібно здійснювати вибіркову, повторну перевірку роботи на плагіат після доопрацювання роботи, **25%** – за часткове доопрацювання роботи; ще **13,3%** опитаних вважають, що така робота не повинна зараховуватись, а **7,4 %** - пропонують не допускати таких здобувачів до захисту, **5,2%** - проводити роз'яснювально-виховну роботу, ще **7,6%** опитаних пропонують повторну повну перевірку за рахунок здобувача

20. Які з перерахованих заходів Ви вважаєте найбільш доцільно використовувати в університеті при виявленні плагіату у роботах здобувачів вищої освіти:

188 ответов

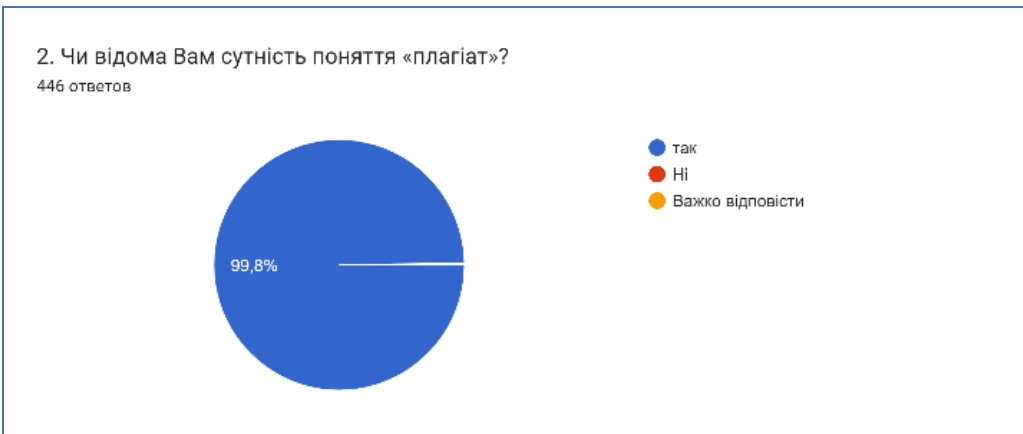
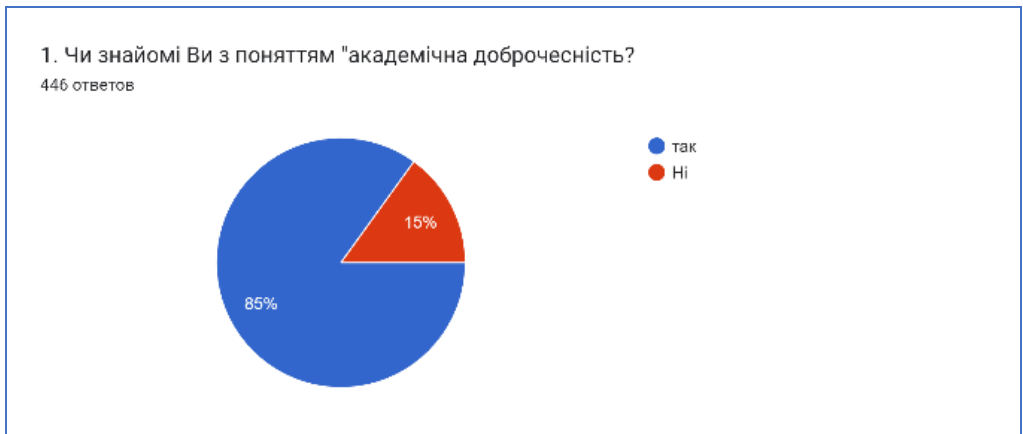
Насамкінець, науковцям було запропоновано вказати які додаткові заходи потрібно запровадити в університеті для формування культури академічної доброчесності.

Найчастіше були запропоновані такі заходи:

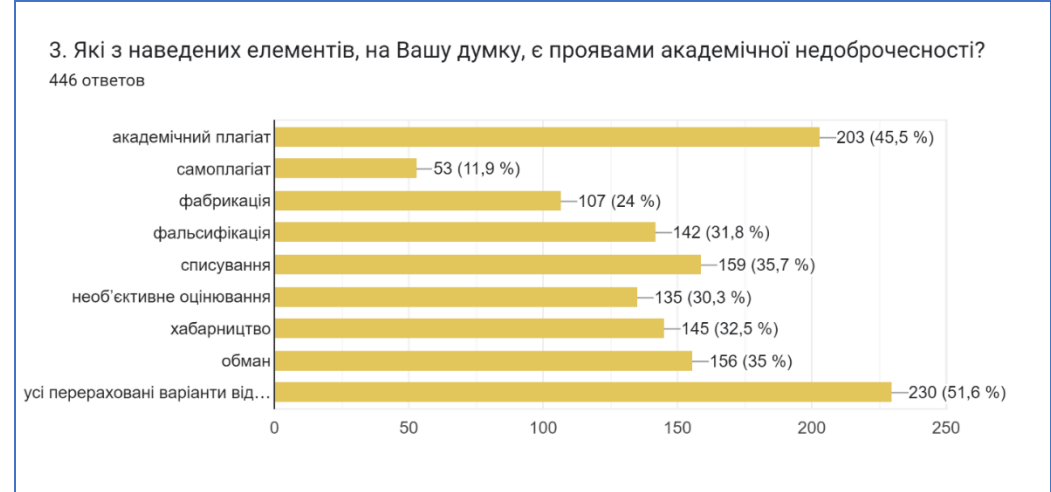
- Посилити пояснювальну роботу
- Провести брейн-ринг серед здобувачів на знання академічної доброчесності. Можливо із запрошенням представників інших ЗВО
- Частіше організовувати семінари з інформації щодо академічної доброчесності
- На кожному першому занятті з нової дисципліни проводити бесіду зі здобувачами стосовно академічної доброчесності. Як наслідок, відобразити це у кожній робочій програмі з дисципліни
- рекомендувати безкоштовні доступними програмами з відкритим кодом для перевірки он-лайн
- Розповідати про досвід європейських Університетів щодо реагування на виявлення порушення академічної доброчесності
- Запровадити використання пам'яток для студентів перед початком викладання нових дисциплін
- Проводити семінари серед представників академічної спільноти з різних закладів вищої освіти для обміну досвідом та використання мотиваційних засобів для підвищення рівня культури академічної доброчесності.

Розділ 3. Аналіз відповідей здобувачів освіти

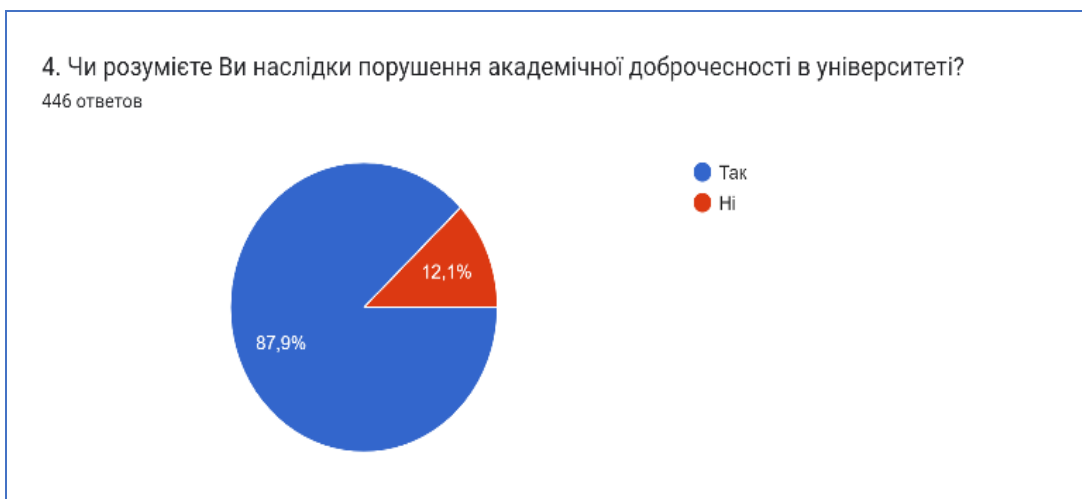
За результатами опитування здобувачів освіти встановлено, що поняття академічної доброчесності знайоме не кожному (**Запитання №1**). Натомість з сутністю поняття плагіат знайомі майже **100%** опитаних. (**Запитання №2**)

Відповіді на запитання №3 свідчать про усвідомлення студентами, що не тільки плагіат є проявом академічної недоброчесності, але ще і самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, хабарництво, обман тощо.

Відповіді на запитання №4, 5 свідчать про те, що 12% опитаних не розуміють наслідків порушення принципів академічної доброчесності в університеті, 13% не вважають за необхідне доводити до викладачів інформацію про факти недоброчесності, ще 44,6% вагаються варто чи ні замовчувати виявлені випадки плагіату, що також є негативним явищем.

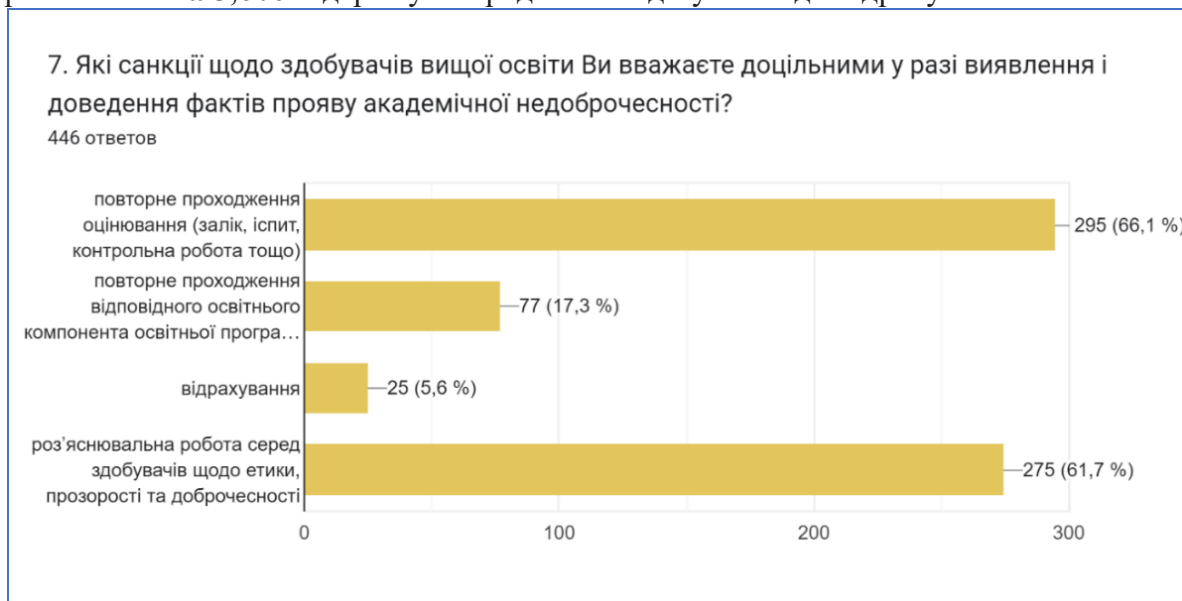

Відповіді на **запитання №6** надають підстави зауважувати, що лише **47,3 %** учасників освітнього процесу були ознайомлені із нормативними документами, які діють в університеті та передбачають санкції за недотримання академічної доброчесності, то відповіді на попередні запитання мали б більш позитивний характер.

Щодо санкцій, які здобувачі вищої освіти вважають доцільними у разі виявлення та доведення фактів прояву академічної недоброчесності (**запитання №7**), більше **90%** респондентів схильні до повторного проходження оцінювання (залік, іспит, контрольна

робота тощо) та активізації роботи серед здобувачів щодо етики, прозорості та добросовісності. **та 5,6%** підтримують радикальні дії у вигляді відрахування

Анонімність анкетування спонукало респондентів до відвертих відповідей на запитання стосовно процедур, які здобувачами особисто використовуються у процесі написання робіт (запитання №8). Неодноразово опитувані вказали на деякі процедури, які не можуть бути сумісними з поняттям академічної добросовісності. Так, **56%** опитаних повністю дотримуються норм академічної добросовісності і завжди цитують запозичені матеріали із зазначенням джерела., але **45,5%** опитаних респондентів вказали на можливість видавати чужий текст за свій: зазначають цитування лише в окремих випадках, майже **23%** перефразовують чужий текст власними словами, і ще **8%** копіюють текст з Інтернету та використовують його як власний без посилань на джерела. **13%** опитаних респондентів частково або повністю подають чужі тексти як власні без зазначення авторства (або частково здійснюють переклад текстів з іноземної мови на українську без зазначення джерела(**2,3%**))

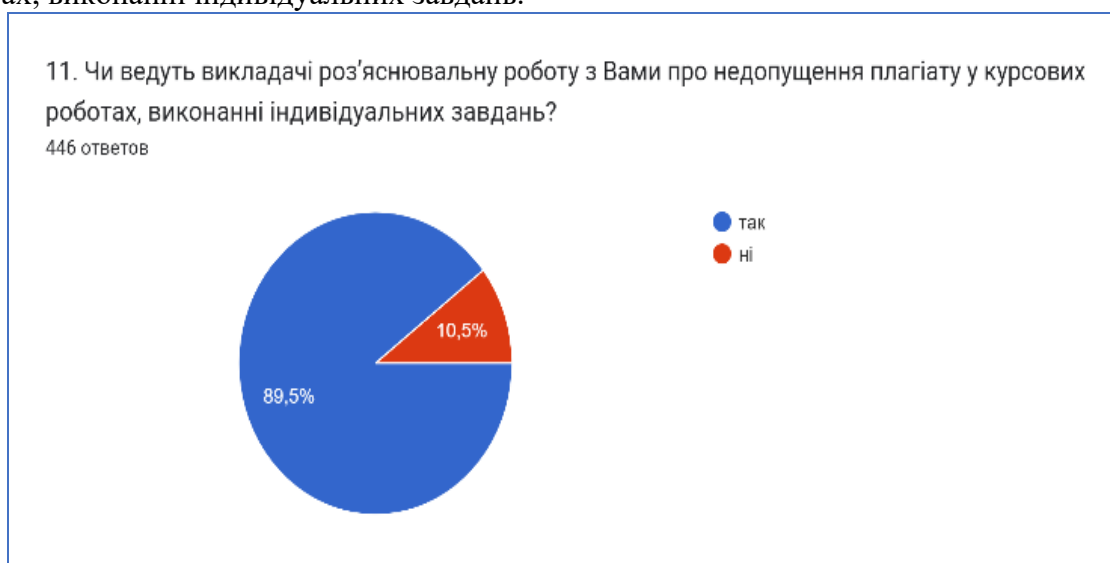
У додаткових дописах до цього запитання були вказані ще і власні процедури, які використовуються опитаними у процесі написання робіт, що викликає повагу до особистості здобувачів освіти в ДБТУ: *«Використовую власні записи з лекцій і практик, матеріали підручників і рекомендованих викладачами книг»*, *«Вивчаю декілька джерел і пишу як сама це розумію»*, *«Здійснюючи переклад з іноземної мови на українську завжди вказую джерело»*, *«Намагають все зрозуміти і написати власними словами»*

У відповідях на відкрите запитання №10 серед причин існування академічної недобросовісності більшість здобувачів вказали на необхідність виконання великого обсягу письмових робіт (**63%**) та обмежений доступ до необхідної інформації (**майже 40%**). **53,1%** здобувачів не мають зацікавленості до тем письмових робіт, а **32,7%** опитаних вказують на повторюваність тем письмових робіт; **17,5%** впевнені у відсутності покарання за плагіат. У

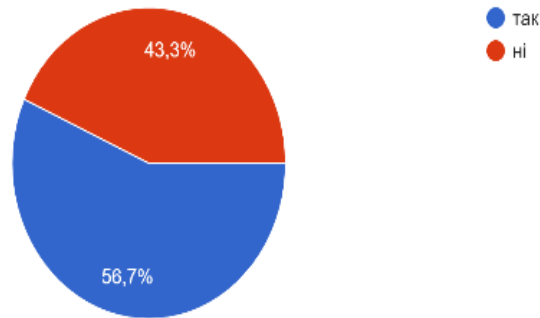
вiдповiдях **20%** респондентiв зазначено про вiдсутнiсть чiтких правил з написання робiт та iх оцiнювання. Втiм, заслуговують на увагу ще й тi власнi думки здобувачiв освiти, якими вони подiлились пiд час вiдкритих вiдповiдей на це запитання: що причинами iснування академiчної недоброчесностi можуть бути ще й звичайна ледачiсть, i що, можливо, так простiше, вiдсутнiсть бажання стати висококвалiфiкованим працiвником через низьку заробiтну платню, невмiння грамотно викладати власнi думки, через що легше скористатись чужими. Один з респондентiв виклав цiкаву нетривiальну власну думку, яку не можна не вiдмiтити у даному аналізі: *«Грубо кажучи все, що ти напишеш – так чи iнакше буде плагіатом, адже бiльшiсть всього, що стосується окремої теми вже виявлено та написано iншими людьми. Та, навiть, якщо ти про це не здогадувався та не читав, - це ще не означає, що цього нiхто до тебе не написав. Отже бiльшiсть «власних висловлювань» - плагіат на «власне висловлювання» iншої особи»* (авторство невiдоме через анонiмнiсть анкетування)

Вiдповiдi на запитання №№ 11, 12 надають пiдстави стверджувати, що необхідно посилювати роль викладачiв у роз'яснювальнiй роботi по недопущенню плагіату у курсових роботах, виконаннi iндивiдуальних завдань.

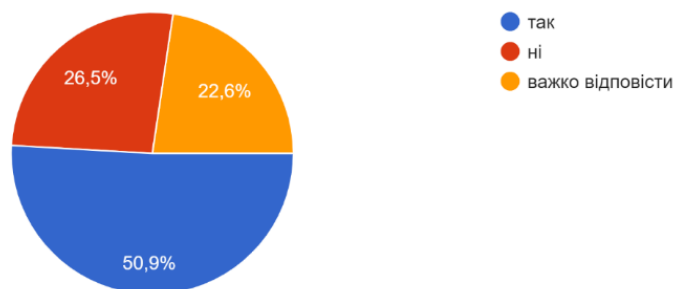

12. Чи є необхідною, на Вашу думку, проведення семінарів щодо процедури дотримання принципів академічної доброчесності, академічн...ті запозичень в текстах наукових публікацій?
446 ответов

Крім того, всі здобувачі обов'язково мають знати про використання в університеті програмного забезпечення для автоматичного виявлення плагіату у наукових роботах. Відповіді на **запитання №13** стверджують: тільки половині опитаних **50,9%** про це відомо.

13. Чи відомо Вам про використання в університеті програмного забезпечення для автоматичного виявлення плагіату у наукових роботах здобувачів вищої освіти?
446 ответов

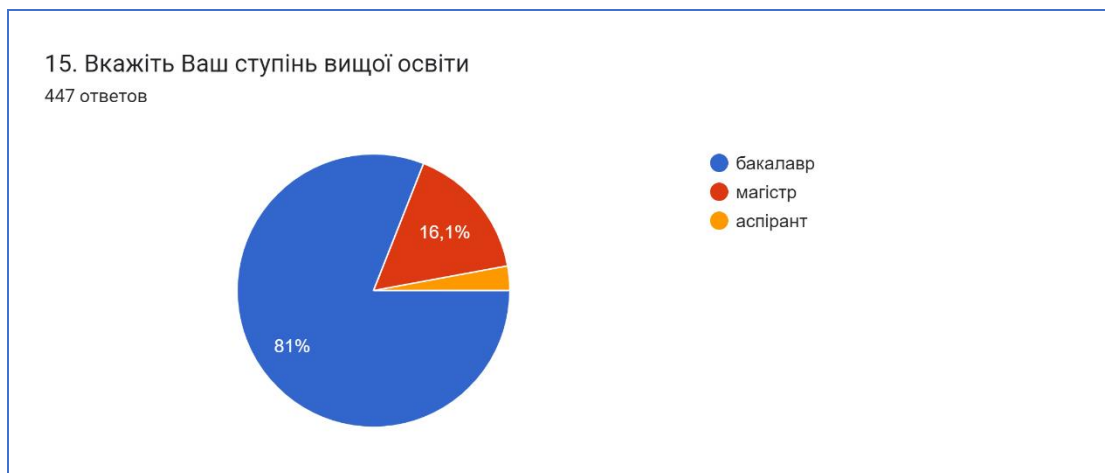

Запитання №14 було відкритим і мало на меті дізнатись думку здобувачів для чого ж, власне, потрібно дотримуватись принципів академічної доброчесності. Непересічні думки виглядають так:

- Дотримання принципів академічної доброчесності впливає на репутацію навчального закладу або установи, де вчиться чи працює студент, педагог чи науковець. Адже на статус та місце закладу освіти в рейтингу впливатиме і те, чи отримані студентами оцінки відповідають реальним знанням та навичкам.
- Для збереження довіри до наукових робіт, та забезпечення взаємоповаги і етичності у науковій спільноті.
- Для того, щоб здобута освіта була аргументована, щоб спеціаліст дійсно знав своє ремесло
- Саморозвиток та самореалізація при умові, що це цікаво студенту
- Потрібно цінувати чужу інтелектуальну працю. І бути добросовісною людиною у житті.
- Для оцінки якості освіти

- Для справедливості та поваги
- Щоб бути індивідуальним
- По-перше це довіра, це дає розуміння що твої оцінки за навчання справді здобутті саме твоїми знаннями. По-друге це етична норма, яка зазначена у законі про освітній процес

Запитанням №15 встановлено, що кількість опитаних здобувачів освіти склала 6% від загальної кількості тих, хто зараз навчається в ДБТУ. На запитання анкети відповіли 382 бакалаври, 72 магістрів та 13 аспірантів.

Наприкінці опитування здобувачам освіти було запропоновано надати **власні пропозиції** щодо поліпшення політики академічної доброчесності в університеті. Найбільшу кількість думок було висловлено одним з респондентів:

«Забезпечити виконання чіткої і доступної політики академічної доброчесності для всіх студентів та викладачів. Створити курс академічної доброчесності для студентів, який містить інформацію про правила плагіату та інші форми наукового обману, а також про наслідки порушення політики академічної доброчесності. Проводити навчання викладачів про ефективні методи виявлення плагіату та інших форм наукового обману. Застосовувати програмне забезпечення для виявлення плагіату в наукових роботах та інших документах, що вимагаються в процесі навчання. Забезпечувати дотримання правил академічної доброчесності шляхом проведення регулярних аудитів та перевірок. Забезпечити належне заохочення для дотримання політики академічної доброчесності, наприклад, надання привілеїв або додаткових балів студентам, які демонструють добрі результати в цьому напрямку. Забезпечити належне покарання для порушників політики академічної доброчесності, зокрема, встановити чіткі наслідки для студентів, які використовують плагіат або здійснюють інші форми наукового обману».

Висновки

За результатами опитування визначено, що переважна більшість учасників у відповідях на запитання анкет продемонстрували гарну обізнаність у питаннях академічної доброчесності, визначаючи дану тему як надзвичайно актуальну.

Важливим фактором, що впливає на рівень академічної доброчесності є сформована система забезпечення цієї діяльності на інституційному рівні, що було відмічено у відповідях широкого загалу учасників анкетування. Результати цього опитування свідчать, що, в цілому, ДБТУ проводять активну роботу в частині забезпечення знань про академічну доброчесність, але ще не всі науковці та здобувачі вищої освіти мають досить високий рівень академічної доброчесності. З метою підвищення рівня академічної доброчесності учасників освітнього процесу необхідно провести:

Для науковців:

- ознайомчі бесіди для НПП на кафедрах з нормативними документами , прийнятими в ДБТУ
- навчання викладачів про ефективні методи виявлення плагіату та інших форм наукового обману
- підготувати огляд безкоштовних програм для перевірки на плагіат з розповсюдженням цього огляду серед НПП
- рекомендувати пройти онлайн-курс для викладачів Академічна доброчесність https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+AI101+2021_T2/about
- Запровадити практику проведення відкритих лекції що до норм законів про академічну доброчесність із залученням лекторів з інших вишів для обміну досвідом
- організувати проведення тестування для науковців по кафедрам

Для здобувачів

- провести лекції з академічної доброчесності для першокурсників, для бакалаврів старших курсів, магістрів та аспірантів
- започаткувати відповідну рубрику у соціальних мережах і створити для пропагування норм академічної доброчесності цикл пам'яток про види недоброчесності, принципи доброчесності, правила академічного письма тощо.
- провести заходи з використанням методу «світового кафе» під час годин спілкування «Академічна доброчесність як основа успіху»
- запровадити короткі бліц-опитування для невеликих груп (окремі навчальні групи студентів наприклад через їх старост або кураторів)